

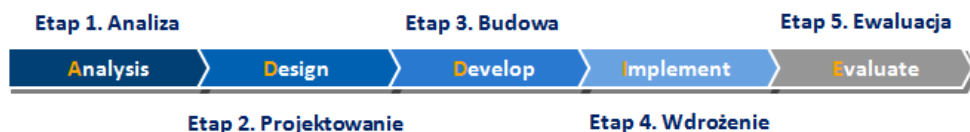
Rafał Głębocki
rafal.glebocki@gmail.com
Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych (współpraca)
Uniwersytet Pedagogiczny
Kraków

Analiza potrzeb szkoleniowych i projektowanie dydaktyczne e-szkolenia

Świat cyfrowy to nirwana dla kreatywności.
Howard Gardner, Konferencja „Edukacja Umysłu”, 2011

Wstęp

Analiza potrzeb szkoleniowych oraz projektowanie dydaktyczne to ważne etapy w procesie powstawania e-szkolenia – fachowo przeprowadzone zapewniają osiągnięcie wymaganego standardu metodycznego oraz wyznaczonych celów szkoleniowych. W niniejszej pracy te aspekty zostały omówione w oparciu o produkcyjny model **ADDIE** [Hyla, 2007, s.167-168], którego nazwa jest akronimem pochodzącym od słów w języku angielskim (rys. 1):

Rys. 1. Model ADDIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Hyla, 2007]

W opracowaniu przedstawiono omówienie propozycji pracy analitycznej oraz projektowania dydaktycznego w odniesieniu do multimedialnego e-szkolenia *Words for Business English*. Część 1 jest skróconym opisem etapu analizy potrzeb szkoleniowych, która może zostać przeprowadzona zgodnie z koncepcją opracowania programu szkoleniowo-rozwojowego [Rae, 2003, s.70-87]. W części 2 proces projektowania dydaktycznego został omówiony przez pryzmat kontekstowych metod nauczania – zaproponowanych w celu osiągnięcia założonych celów edukacyjnych.

Część 1. Analiza potrzeb szkoleniowych

Analizę potrzeb szkoleniowych warto rozpocząć od określenia dotychczasowego zakresu wiedzy oraz oceny umiejętności osób szkolonych [Rae, 2003, s. 51-53]. Określenie zakresu wiedzy *obejmuje zazwyczaj serię pytań pozwalających na ustalenie, czy pracownicy posiadają niezbędne wiadomości* [Rae, 2003, s. 51] i czy ich wiedza powinna zostać uzupełniona o wymagane aspekty. *Ocena umiejętności jest zazwyczaj trudniejsza niż ocena zakresu wiedzy. Może ona być przeprowadzona za pomocą bezpośrednio obserwacji oraz rozmów* [Rae, 2003, s. 52].

W przypadku omawianego e-szkolenia określenie zakresu wiedzy jest możliwe za pomocą testu ustalającego dotychczasowe umiejętności językowe osób szkolonych. Dodatkowo można sprawdzić zdolności komunikacyjne w języku obcym poprzez ocenę umiejętności praktycznych w rozmowie ustalającej poziom językowy uczestników e-szkolenia. Pod koniec przeprowadzenia opisanego procesu będziemy dysponowali danymi, które posłużą do analizy wyników [Rae, 2003, s. 65], a w rezultacie do określenia poziomu językowego e-szkolenia i odpowiedniego doboru słownictwa z zakresu *Business English*. Poziom językowy e-szkolenia można określić za pomocą *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego* (CEFR) wyrażonego (w tym przypadku) w skali od B1 do B2+ (poziomy: od średnio zaawansowanego do wyższego średnio zaawansowanego) [Council of Europe, 2003].

Kolejne etapy analizy potrzeb szkoleniowych mogą podążać według koncepcji opracowania programu szkoleniowo-rozwojowego, który można rozpocząć przez próbę określenia indywidualnych cech uczestników e-szkolenia [Rae, 2003, s. 73]. Ponieważ osoby szkolone to grupa wiekowa ok. 30-55 lat, odpowiednim modelem określającym sposób uczenia się będzie „cykl Kolba” [Rae, 2003, s. 74], którego główne założenie to: dorośli uczą się w oparciu o dotychczasowe doświadczenia, przetwarzają je, podbudowują teorią i wypracowują zastosowania dla nowej wiedzy [Żak, 2009, s. 4-5].

Skuteczność omawianego e-szkolenia języka angielskiego zostanie podniesiona przez skorelowanie oczekiwań specjalistów przedsiębiorstwa zamawiającego w odniesieniu do celów szkoleniowych. Cele mogą zostać przedstawione za pomocą taksonomii Blooma w ujęciu ASK, czyli kształcenia: postawy (A – Attitude), umiejętności (S – Skills) oraz wiedzy (K – Knowledge) uczestników szkolenia [Chapman, 2012].

Finalnym etapem analizy potrzeb szkoleniowych może być odniesienie celów szkoleniowych do poziomów wynikających z modelu Kirpatricka-Phillipsa, czyli do: (1) poziomu reakcji i zadowolenia, (2) poziomu uczenia się, (3) poziomu zastosowania i wdrażania, (4) poziomu wpływu na firmę oraz (5) poziomu rentowności inwestycji [Phillips, 2003, s. 68-72].

Część 2. Metodyka nauczania – projektowanie dydaktyczne

Ze względu na dydaktyczny charakter niniejszego opracowania, opis procesu projektowania e-szkolenia skupia się na aspektach zastosowanej metodyki nauczania, z pominięciem odniesień technologicznych oraz sposobu działania mechanizmów ćwiczeniowych. Opis metod nauczania zawiera cztery główne tematy:

- kontekstualizację nauczania,
- motywację do uczenia się,
- rolę zmysłów,
- indywidualizację procesu dydaktycznego.

Kontekstualizacja nauczania

Zakres nauczania omawianego e-szkolenia to pola semantyczne związane z tzw. biznesowym językiem angielskim. Wyzwaniem dla twórców projektowania dydaktycznego może być opracowanie skutecznej formy przekazu w rozumieniu kontekstualizacji procesu

nauczania. Kontekst w nauczaniu słownictwa w języku obcym jest szczególnie ważny, ponieważ *historie nas poruszają, a nie fakty. Historie zawierają fakty, ale fakty mają się do opowieści jak szkielet do całego człowieka. Ten, kto sądzi, że w uczeniu się chodzi o wkuwanie faktów, całkowicie się myli; szczegóły mają tylko sens w kontekście, i to właśnie kontekst i sens sprawiają, że szczegóły stają się ciekawe. I tylko wtedy, gdy fakty są w tym sensie ciekawe, pozostaną w naszej pamięci* [Spitzer, 2007, s. 38]. W procesie projektowania dydaktycznego na poziomie opisu zawartości (ang. *content*) należy pamiętać o opracowaniu ćwiczeń zawierających mini-fabule oraz symulacje dialogów. Są to narzędzia szkoleniowe, które w sposób nieomal naturalny przetransferują odrębne elementy słownictwa – spójne do tej pory jedynie w ramach danego pola semantycznego – do szerszego kontekstu sytuacyjnego, wspomagając w ten sposób proces zapamiętywania nowego materiału.

Motywacja a uczenie się

Jednym z głównych powodów przeprowadzenia procesu projektowania dydaktycznego jest opracowanie e-szkolenia w taki sposób, aby motywowało uczestników do świadomej i czynnej nauki. Na aspekt motywowania w uczeniu się języka obcego zwrócił uwagę Howard Gardner w teorii motywacji [Dornyei, 2001, s. 46-54]. Według H. Gardnera prawidłowy proces motywowania w procesie uczenia się drugiego języka (L2) powinien zawierać trzy podstawowe elementy [Dornyei, 2001, s. 49]:

- a) *motivational intensity* – intensywność motywacyjną (tłum. własne), czyli wewnętrzne przekonanie osoby uczącej się o generalnej potrzebie zdobywania wiedzy,
- b) *desire to learn the language* – chęć do nauki języka obcego w celu użytkowania w społeczności, która tym językiem się porozumiewa (tłum. własne),
- c) *attitudes towards learning the language* – postawę wobec uczenia się języka (tłum. własne), odnoszącą się do relacji uczącego się i nauczyciela lub (co występuje w opisywanym przypadku e-szkolenia) medium, za pomocą którego następuje przekaz wiedzy.

Projektując omawiane e-szkolenie – w celu uzyskania założonych celów dydaktycznych – należy pamiętać, że poprzez integrację tych trzech elementów, w świadomości uczącego się wytwarza się swego rodzaju „motywacyjny napęd”, dzięki któremu chęć do wykonania wysiłku mentalnego zostaje wynagrodzona przez „pozytywne odczucia”, w rozumieniu:

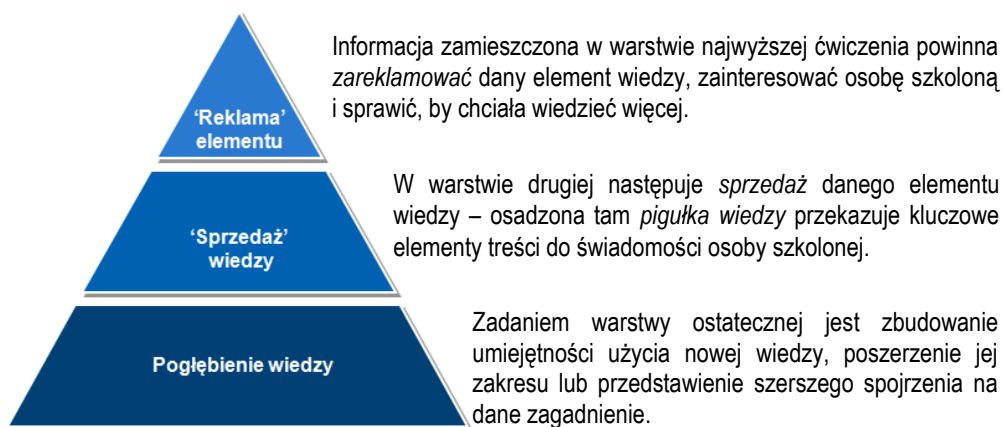
- a) satysfakcji z wykonanych działań,
- b) zadowolenia ze sposobu wykonania tych działań,
- c) z uzyskanych efektów [Dornyei, 2001, s. 49].

Rola zmysłów

Kontynuując proces projektowania dydaktycznego w e-szkoleniu należy pamiętać o znaczeniu zmysłów w uczeniu się [Rae, 2003, s. 77-79]. *Reakcje uczących się oraz ich umiejętności uczenia się dzięki wykorzystaniu zjawisk sensorycznych – słuchania, patrzenia, wizualizacji, wykonywania czynności itp. – to dodatkowe aspekty ułatwiające proces. Zrównoważone programy szkoleniowe muszą wziąć pod uwagę również te reakcje* [Rae, 2003, s. 77].

Ze względu na specyfikę przyjętej formy nauczania, w procesie projektowania dydaktycznego można zdecydować się na opracowanie interaktywnych narzędzi ćwiczeniowych w odniesieniu do dwóch rodzajów preferencji zmysłu wzroku, czyli 1. nauki poprzez czytanie oraz 2. nauki poprzez pisanie, zmysłu słuchu oraz nauki przez wykonywanie czynności [Rae, 2003, s. 78]. Bezpośrednim nawiązaniem do metodyki nauczania języków obcych będzie ujęcie materiału szkoleniowego – czyli poszczególnych pól semantycznych – w ramy czterech umiejętności językowych: słuchania, mówienia, pisania i czytania [Council of Europe, 2003]. Naukę poprzez wykonywanie czynności można zrealizować za pomocą ćwiczeń o strukturze wielowarstwowej (rys. 2) [Hyla, 2007, s. 183-184].

Rys. 2. Ćwiczenie o strukturze wielowarstwowej

Rys. 2. Ćwiczenie o strukturze wielowarstwowej
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Hyla, 2007]

Indywidualizacja procesu dydaktycznego

Rozważając przemyślenia Howarda Gardnera na temat motywacji w procesach uczenia się języka obcego i odnosząc je do dydaktycznego projektowania e-szkolenia, nie można oczywiście pominąć jego znanej i jakże praktycznej teorii inteligencji wielorakich [Gardner, 2009]. Ten amerykański profesor kogniistyki opisał osiem podstawowych rodzajów inteligencji: matematyczno-logiczną, przyrodniczą, kinestetyczną, lingwistyczną, wizualno-przestrzenną, muzyczną, interpersonalną oraz intrapersonalną [Morbitzer, 2012, s. 317-341].

W celu osiągnięcia założonych efektów szkoleniowych, projektowanie dydaktyczne powinno zapewnić *konieczność uwzględniania indywidualnych różnic potencjału intelektualnego poszczególnych uczniów w procesie nauczania i uczenia się* [Morbitzer, 2012, s. 317-341]. Taki efekt w e-szkoleniu można osiągnąć poprzez zastosowanie odpowiednich mechanizmów dostarczania wiedzy oraz narzędzi ćwiczeniowych, np.:

- odbiorca szkolenia z wykształconą inteligencją muzyczną z pewnością zwróci uwagę na motyw muzyczny uatrakcyjniający naukę; do tego rodzaju inteligencji nawiążą również ćwiczenia rozumienia ze słuchu stanowiące jeden z głównych elementów przekazu merytorycznego,
- inteligencja matematyczno-logiczna może być reprezentowana w e-szkoleniu przez narzędzia ćwiczeniowe wymagające szczególnego zaangażowania lewej półkuli mózgowej [Petlak, Zajacova, 2010, s. 77-83],
- nawiązaniem do inteligencji interpersonalnej będzie wspomniany wcześniej przekaz dydaktyczny wykonany za pomocą mini-fabul oraz interaktywnych symulacji dialogów,
- inteligencję kinestetyczną (w zakresie możliwym do zastosowania w odniesieniu do przyjętej formy szkoleniowej) mogą stanowić ćwiczenia wspomagające wykorzystanie prawej półkuli mózgowej [Petlak, Zajacova, 2010, s. 77-83], w tym ćwiczenia wielowarstwowe.

Zagadnienia dotyczące indywidualizacji procesu nauczania w projektowanym e-szkoleniu można podsumować słowami samego Howarda Gardnera: *edukacja skupiona na jednostce nie jest podejściem egoistycznym ani narcystycznym. Jest raczej podejściem, w którym bardzo poważnie traktuje się różnice między jednostkami* [Gardner, 2009, s. 83]. *Świadomi pedagodzy starają się jak najwięcej dowiedzieć o zdolności przyswajania wiedzy każdego ucznia. W miarę możliwości wykorzystują tę wiedzę do przygotowania optymalnego sposobu nauczania* [Gardner, 2009, s. 83].

Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu przedstawiono propozycję analizy potrzeb szkoleniowych oraz sposobu projektowania dydaktycznego – początkowych etapów wdrożenia e-szkolenia. Należy zwrócić uwagę na potrzebę kontekstowości przekazu wiedzy i indywidualizacji procesu nauczania – również w odniesieniu do preferencji zmysłowej odbiorców e-szkolenia. Działania tu omówione mają na celu uzyskanie e-szkolenia zapewniającego wysoki stopień motywacji uczestników do świadomego i czynnego udziału w procesie edukacyjnym.

Bibliografia

Beatty K.: *Teaching and Researching. Computer-assisted Language Learning*. Pearson Education Limited, Harlow 2003

Chapman A.: *Bloom's taxonomy – learning domains*. <http://www.businessballs.com/bloomstaxonomyoflearningdomains.htm> [dostęp 26.04.2012]

Council of Europe: *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie (CEFR)*. CODN, Warszawa 2003

Dornyei Z.: *Teaching and Researching. Motivation*. Pearson Education Limited, Harlow 2001

Gardner H.: *Inteligencje wielorakie. Nowe Horyzonty w teorii i praktyce*. Wydaw. MT Biznes, Warszawa 2009

- Hyla M.: *Przewodnik po e-learningu*. Wydaw. Wolters Kluwer Business, Kraków 2007
- Morbitzer J.: *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*. Wydaw. Nauk. Akademii Pedagogicznej, Kraków 2007
- Morbitzer J.: *W stronę przyszłej szkoły – refleksje z kilku perspektyw*. [W:] *Zmiana społeczna: edukacja, polityka oświatowa, kultura*. Pod red. R. Kwiecińskiej, J. M. Łukasik. Wydaw. Nauk. UP, Kraków 2012
- Petlak E., Zajacova J.: *Rola mózgu w uczeniu się*. Wydaw. Petrus, Kraków 2010
- Phillips J. J.: *Ocena efektywności w zarządzaniu zasobami ludzkimi*. Human Factor, Kraków 2003
- Rae L.: *Efektywne szkolenie*. Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006
- Rae L.: *Planowanie i projektowanie szkoleń*. Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003
- Spitzer M.: *Jak uczy się mózg*. Wydaw. Nauk. PWN SA, Warszawa 2007
- Żak R.: *Trening Trenerów. Moduł II. Projektowanie szkoleń*. Wydawca: Agencja Rozwoju i Innowacji, Wrocław 2009